

УДК 332.122.54 : 339.926 : 330.342.146 (061.1)

ТРАНСКОРДОННІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ КОНВЕРГЕНЦІЇ РЕГІОНІВ: ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ КОНТЕКСТ

CROSS-BORDER ASPECTS OF SOCIO-ECONOMIC CONVERGENCE OF REGIONS: THE EUROPEAN INTEGRATION CONTEXT

ТРАНСГРАНИЧНЫЕ АСПЕКТЫ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ КОНВЕРГЕНЦИИ РЕГИОНОВ: ЕВРОИНТЕГРАЦИОННЫЙ КОНТЕКСТ

Куцаб-Бонк К. К.

Кандидат економічних наук, викладач Вищої державної техніко-економічної школи імені Броніслава Маркевича в м. Ярославі, Республіка Польща; e-mail: kkucab_bak@poczta.onet.pl

Kutsab-Bonk K.

PhD in economics, the lecturer of the Higher state technical and economic school named Bronislaw Markewich in the city of Yaroslaw, Poland; e-mail: kkucab_bak@poczta.onet.pl

Куцаб-Бонк К. К.

Кандидат экономических наук, преподаватель Высшей государственной технико-экономической школы имени Бронислава Маркевича в г. Ярославле, Республика Польша; e-mail: kkucab_bak@poczta.onet.pl

Анотація. *Сучасний етап європейської інтеграції України визначається активізацією партнерських стосунків з ЄС у всіх площинах соціально-економічної взаємодії. Зокрема, це стосується розвитку транскордонного співробітництва та нарощування потенціалу транскордонних ринків. Тому сьогодні актуалізується проблематика транскордонного співробітництва між Україною та ЄС.*

Одним із ключових критеріїв успішності транскордонного співробітництва між Україною та ЄС є вирівнювання пропорцій економічного розвитку по різні боки кордону. У цьому сенсі важливим індикатором якості транскордонного співробітництва виступає транскордонна конвергенція регіонів. Вона не лише відображає наявний соціально-економічний ефект від реалізації транскордонних проектів, але і виконує важливу роль у контексті нівелювання наявних загроз та викликів транскордонній економічній, соціальній та інформаційній безпеці. Адже вирівнювання якості життя та стандартів економічного розвитку по різні боки кордону нівелює цілу низку ризиків, пов'язаних з поширенням деструктивних форм транскордонної співпраці, таких як ілєгалізація транскордонних ринків, нелегальна трудова міграція, корупція при перетині кордону тощо.

Пріоритетного значення з погляду поширення транскордонної конвергенції виконує інституалізація транскордонного простору. Передусім це стосується формування правового поля, орієнтованого на розгортання конвергентних процесів. Крім того, інституалізація стосується таких ключових ланок транскордонної співпраці, як функціонування транскордонних інституцій, викорінення транскордонних інституційних дисфункцій, а також зниження рівня трансакційних витрат учасників транскордонних ринків.

Важливим напрямом стимулювання транскордонної конвергенції є також формування спільних транскордонних брендів для окремих транскордонних регіонів між Украї-

ною та ЄС. На цій основі повинні розроблятися відповідні стратегії розвитку транс-кордонних ринків. Такі стратегії мають забезпечувати максимально повне використання соціально-економічного потенціалу тих прикордонних територій, які входять до складу відповідних транскордонних регіонів, а також формувати ґрунт для поширення конвергентних процесів у їх межах.

Ключові слова: Транс-кордонне співробітництво, транс-кордонний регіон, транс-кордонні ринки, транс-кордонні інституції, соціально-економічна конвергенція, європейська інтеграція.

Abstract. *The current stage of European integration of Ukraine is determined by the intensification of partnership relations with the EU in the all planes of socio-economic interaction. In particular, it concerns development of cross-border cooperation and capacity of cross-border markets potential. Because of that the problems of cross-border cooperation between Ukraine and EU today becomes more urgent.*

One of the key criteria of successful cross-border cooperation between Ukraine and the EU is the alignment of proportions of economic development on different sides of the border. In this sense, an important indicator of the quality of transboundary cooperation is cross-border convergence of regions. It reflects the socio-economic effect from implementation of transboundary projects and plays an important role in the context of leveling the existing threats and challenges of cross-border economic, social and information security. Alignment the quality of life and standards of economic development on different sides of the border eliminates a number of risks associated with the spread of destructive forms of cross-border cooperation, such as smuggling at cross-border markets, illegal labor migration, corruption at the border crossing etc.

The priority instrument of transboundary convergence spreading is the institutionalization of cross-border space. First of all it concerns the formation of the legal support, oriented to the deployment of convergent processes. In addition, institutionalization concern such key elements of transboundary cooperation as the functioning of cross-border institutions, the eradication of transboundary institutional dysfunction, and a decrease the level of transaction costs of participants of cross-border markets.

Important way to stimulation of cross-border convergence is the formation of joint cross-border brands for each of cross-border regions between Ukraine and the EU. On this basis, should be developed appropriate strategies for development of cross-border markets. Such strategies should ensure the maximum use of socio-economic potential of corresponding cross-border regions, and also should form grounds for the spread of convergent processes within them.

Key words: *Cross-border cooperation, cross-border region, cross-border markets, cross-border institutions, socio-economic convergence, European integration.*

Аннотация. *Современный этап европейской интеграции Украины определяется активизацией партнерских взаимоотношений с ЕС во всех плоскостях социально-экономического взаимодействия. В частности, это касается развития трансграничного сотрудничества и наращивания потенциала трансграничных рынков. Поэтому сегодня актуализируется проблематика трансграничного сотрудничества между Украиной и ЕС.*

Одним из ключевых критериев успешности трансграничного сотрудничества между Украиной и ЕС является выравнивание пропорций экономического развития по разные стороны границы. В этом смысле важным индикатором качества трансграничного сотрудничества выступает трансграничная конвергенция регионов. Она не только отражает имеющийся социально-экономический эффект от реализации трансграничных проектов, но и выполняет важную роль в контексте нивелирования имеющихся угроз и

вызовов трансграничной экономической, социальной и информационной безопасности. Ведь выравнивание качества жизни и стандартов экономического развития по разные стороны границы нивелирует целый ряд рисков, связанных с распространением деструктивных форм трансграничного сотрудничества, таких как иллегализация трансграничных рынков, нелегальная трудовая миграция, коррупция при пересечении границы и тому подобное.

Приоритетное значение с точки зрения распространения трансграничной конвергенции выполняет институционализация трансграничного пространства. Прежде всего, это касается формирования правового поля, ориентированного на развертывание конвергентных процессов. Кроме того, институционализация касается таких ключевых звеньев трансграничного сотрудничества, как функционирование трансграничных институтов, искоренения трансграничных институциональных дисфункций, а также снижение уровня трансакционных издержек участников трансграничных рынков.

Важным направлением стимулирования трансграничной конвергенции является также формирование совместных трансграничных брендов для отдельных трансграничных регионов между Украиной и ЕС. На этой основе должны разрабатываться соответствующие стратегии развития трансграничных рынков. Такие стратегии должны обеспечивать максимально полное использование социально-экономического потенциала тех приграничных территорий, которые входят в состав соответствующих трансграничных регионов, а также формировать почву для распространения конвергентных процессов в их пределах.

Ключевые слова: Трансграничное сотрудничество, трансграничный регион, трансграничные рынки, трансграничные институты, социально-экономическая конвергенция, европейская интеграция.

Постановка проблеми. Регіональна складова традиційно займає важливе місце в економічній політиці ЄС. Передусім це стосується вирівнювання пропорцій розвитку окремих регіонів на основі їх зближення за показниками соціально-економічного розвитку та якості життя населення. Одним із ключових засобів вказаного зближення виступає розвиток транскордонного співробітництва, зокрема, спрямований на стимулювання транскордонних конвергентних процесів.

Враховуючи активізацію євроінтеграційних зусиль України, проблематика транскордонного співробітництва, у тому числі дослідження механізмів поширення конвергентних процесів між сусідніми прикордонними територіями України та країн-членів ЄС, сьогодні набуває дедалі більшої актуальності та значимості.

Таким чином, виявлення основних проблем та окреслення пріоритетних напрямів активізації транскордонного співробітництва як чинника поглиблення європейської інтеграції та стимулювання транскордонних конвергентних процесів, а також вивчення у цьому контексті позитивного досвіду країн-членів ЄС, виступають ключовими площинами сучасних наукових досліджень українських учених-економістів.

Мета статті – окреслення пріоритетних сфер розвитку транскордонного співробітництва між Україною та ЄС на сучасному етапі європейської інтеграції у контексті стимулювання транскордонних конвергентних процесів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. З огляду на актуальність вказаної проблеми, різним аспектам її вирішення присвячені численні публікації українських і закордонних науковців. Наприклад, В. Борщевський, Б. Кавалко, Н. Мікула, А. Мокій, І. Наслідник, Н. Павліха, С. Писаренко, Г. Стасінський, І. Тимечко, Р. Федан, Ю. Цибульська, І. Школа та низка інших дослідників окреслюють основні завдання розвитку транскор-

донного співробітництва в контексті підвищення ефективності функціонування економіки прикордонних регіонів України та сусідніх країн-членів ЄС, орієнтуючись, насамперед, на вирішення існуючих інституційних проблем і зменшення на цій основі транзакційних витрат учасників транскордонних ринків і транскордонних взаємодій.

Так, С. Писаренко та І. Наслідник акцентують увагу на функціонуванні транскордонних ринків, Відзначаючи, що ці ринки формуються на основі синергетичного ефекту в процесі вирішення спільних соціально-економічних проблем суміжних прикордонних регіонів сусідніх країн. [18]

Важлива увага функціонування транскордонних ринків, зокрема у контексті розвитку транскордонного ринку праці, відводиться у працях Г. Стасінського [20] та Ю. Цибульської [8].

Водночас, М. Венцовський окреслює ключові аспекти впливу транскордонного ринку туристичних послуг на еволюцію економіки прикордонних регіонів і на розвиток транскордонного співробітництва в сучасних умовах європейської інтеграції. [23]

У публікаціях П. Беленького, В. Будкіна, А. Грищенко, І. Журби, Ю. Присяжнюка, А. Філіпенка, В. Чужикова, В.Шевчука, М. Янків та тощо, досліджується вплив транскордонного співробітництва на різні аспекти еволюції сучасних міжнародних економічних відносин, а також на дво- та багатосторонню економічну співпрацю України з країнами-членами ЄС.

Наприклад, А. Грищенко відзначає: «Транскордонне співробітництво України з Європейським Союзом є одним із пріоритетних напрямків її економічної інтеграції до ЄС, що здійснюється шляхом оптимального поєднання можливостей і ресурсів прикордонних регіонів суміжних країн для розв'язання спільних у першу чергу економічних проблем цих регіонів. Крім того, на його основі підтримується розбудова громадянського суспільства, впроваджуються програми обміну фахівцями, представниками мас-медіа, учнями, студентами, спортсменами, посилюються культурні взаємовідносини» [3, с. 171].

Наукові розвідки І. Бабець, К. Герцберг, В. Гоблика, Ф. Дюрана, В. Засадко, Є. Матвеева, К. Слупек, І. Студеннікова, В. Толкованова, Р. Фрідріха та багатьох інших учених присвячені вирішенню окремих секторальних проблем розвитку транскордонного співробітництва між Україною та ЄС. Насамперед, це стосується транскордонного трансферу інноваційних технологій, ефективності функціонування транскордонних інституцій, оптимізації торговельно-економічного співробітництва у транскордонному просторі, розвитку транскордонних регіонів, транскордонного інвестиційно-економічного та фінансово-кредитного співробітництва тощо.

Так, Р. Фрідріх обґрунтовує важливість інформаційної інфраструктури та формування сприятливого інвестиційного клімату для активізації транскордонного співробітництва. На його думку, залучення прямих іноземних інвестицій і насичення транскордонного простору якісною інформацією виступають основними чинниками транскордонного трансферу технологій та зближення стандартів ведення бізнесу по різні боки кордону. [12]

Натомість, Ф. Дюран вказує на першочергову значимість співпраці між органами місцевого самоврядування сусідніх прикордонних територій, яка є запорукою налагодження тісних партнерських стосунків між ними, а відтак і визначає їх спроможність спільно розбудовувати транскордонну інфраструктуру та вирішувати існуючі проблеми. поширені в межах усього транскордонного регіону. [11]

Польські дослідниці К. Герцберг і К. Слупек визначальну роль у розвитку транскордонного співробітництва відводять транскордонним інформаційним мережам та якості транскордонного обміну інформацією. Кожна із них вбачає перспективу активізації транс-

кордонних взаємодій у певних сегментах електронного обміну інформацією, зокрема шляхом формування у прикордонних регіонах сучасних платформ для розвитку е-комерції, розбудови електронних бібліотек і баз даних тощо [13], [19].

Водночас, питанням транскордонної конвергенції регіонів, особливо в контексті поглиблення європейської інтеграції України, до цього часу не приділено належної уваги науковців.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах європейської інтеграції економічне зближення регіонів відбувається під впливом дії значної кількості ендо- та екзогенних чинників впливу, які можуть набувати як позитивного, так і деструктивного характеру. Найбільш повно вказані чинники виявляються у процесі розвитку транскордонного співробітництва, визначаючи при цьому специфіку формування та еволюції соціально-економічного простору окремих транскордонних регіонів. Особливої гостроти проблематика конвергентних процесів у транскордонному вимірі набуває на сучасному етапі європейської інтеграції, який визначається низкою складних соціально-економічних трансформацій: геополітичних, соціально-психологічних, фінансово-економічних, інноваційно-технологічних тощо.

Вказані трансформації відображаються на спроможності сусідніх прикордонних регіонів різних країн зближуватися за різними параметрами економічного розвитку, насамперед у контексті активізації транскордонного співробітництва. Цим зумовлюється зміщення низки акцентів теорії конвергенції у площину транскордонного співробітництва, а відтак і адаптація її основних положень до сучасних проблем розвитку транскордонних регіонів.

Більше того, сучасна епоха збагатилася низкою нових концепцій, які відображають різні аспекти конвергенції соціально-економічних систем на міжнародному, регіональному та локальному рівнях. Передусім це стосується інтеграції постулатів теорій інформаційної цивілізації та «економіки знань» у проблематику міжрегіонального і транскордонного співробітництва.

Наприклад, теорія інформаційної цивілізації, яка зародилася в надрах доктрини пост-індустріального суспільства, пролила світло на універсальний глобальних економічних трансформацій, сприяючи тим самим усвідомленню взаємозалежності інформаційних механізмів, що діють у світовій економіці, і завдяки яким стираються існуючі відмінності у специфіці та характері розвитку сусідніх прикордонних регіонів різних країн. Це відбувається завдяки швидкому обміну інформацією у межах транскордонного простору та стимулюється мобільністю людського капіталу, який виступає важливим носієм ринкової інформації.

З іншого боку, адаптація на транскордонний ґрунт основних елементів «економіки знань», передусім у контексті активізації євроінтеграційних процесів, сприяє інтенсифікації транскордонного трансферу технологій та інноваційному зближенню прикордонних регіонів країн-членів ЄС та сусідніх з ЄС держав, що є потенційними претендентами на членство. З погляду теорії конвергенції це означає наявність тісного взаємозв'язку між поширенням глобалізації, поглибленням європейської інтеграції та еволюцією «економіки знань». При цьому одним із ключових аспектів цієї еволюції виступає її регіональна компонента, значною мірою локалізована у площині транскордонного співробітництва.

На сучасному етапі розвитку ЄС, який характеризується виникненням численних загроз економічній, фінансовій, соціальній та політичній безпеці континентального масштабу, а також загостренням конкуренції за людські та фінансові ресурси, транскордонне співробітництво має відігравати дедалі зростаючу роль у контексті запобігання існуючим ризикам.

З огляду на зазначене, інституційне забезпечення конвергенції у соціально-економічному просторі транскордонних регіонів, що охоплюють сусідні прикордонні території країн-членів ЄС та інших держав, зокрема України, має спрямовуватися на нівелювання бар'єрної функції кордону з одночасним збереженням основних принципів економічної, техногенної та інформаційної безпеки. Передусім, це пов'язано з розвитком нових форм транскордонної співпраці, які відповідають нинішньому етапу еволюції ЄС та забезпечуватимуть адекватну реакцію на геополітичні, фінансово-економічні та міграційні виклики сучасності.

Наприклад, науковці з країн-членів ЄС відмічають вагому роль інституційного чинника у зближенні економік прикордонних сусідніх прикордонних регіонів різних держав, передусім акцентуючи увагу на фінансових механізмах та макроекономічних регуляторах [16, с. 193]. При цьому, деякі автори вказують на першочерговій необхідності зближення і навіть уніфікації засобів нормативно-правового забезпечення розвитку підприємництва, зокрема у банківській та інвестиційній сферах [10].

Акцентуючи увагу на інституційно-правових передумовах розвитку транскордонного співробітництва і транскордонної конвергенції в умовах поглиблення європейської інтеграції, слід звернути першочергову увагу на формуванні нормативно-правового забезпечення, що сприятиме становленню в межах транскордонного простору транскордонних кластерів, транскордонних технологічних і наукових парків, транскордонних бізнес-інкубаторів тощо. Кожна із перелічених форм розвитку транскордонного співробітництва орієнтована на подолання низки негативних стереотипів, які виникли у зв'язку із загостренням геополітичного та гео економічного протистояння між основними центрами політичного впливу на континенті. Водночас, у межах вказаних форм транскордонного співробітництва зростає роль інноваційний компоненти, у тому числі в контексті становлення основ «економіки знань», що тягне за собою підвищення якості людського та соціального капіталу прикордонних регіонів України. У свою чергу, це сприятиме подоланню ментальних та соціально-психологічних бар'єрів між мешканцями різних частин транскордонних регіонів, до складу яких входять прикордонні території України та сусідніх країн-членів ЄС, а також нівелюванню загроз тероризму та поширення елементів гібридних війн.

Іншим аспектом еволюції інституційного середовища транскордонної конвергенції на сучасному етапі європейської інтеграції є модернізація об'єктів прикордонної, інформаційно-комунікаційної, транспортно-логістичної та маркетингової інфраструктури. У цьому контексті особливу увагу слід приділити створенню інституційних основ для впровадження інновацій у транскордонних мережах обміну інформацією, транспортно-логістичній сфері, транскордонному руху людей, товарів і послуг тощо. Зокрема, це важливо з огляду на необхідність забезпечення відносно швидкого та безпечного перетину кордону з ЄС, мінімізації інформаційних асиметрій у процесі функціонування транскордонних ринків і формування гомогенного транскордонного соціально-психологічного середовища.

Так, у працях українських і закордонних науковців часто акцентується увага на необхідності модернізації інфраструктури транскордонних ринків, передусім у напрямі зближення інституційних стандартів ведення бізнесу по різні боки кордону [15], розбудові транскордонних інституцій, зокрема удосконаленні механізмів функціонування євrorегіонів [14], забезпечення сучасних засобів транскордонного фінансового контролю, включаючи уніфікацію його по різні боки кордону. [17]

Таким чином, на сучасному етапі європейської інтеграції, інституційне наповнення транскордонного співробітництва між Україною та ЄС, так чи інакше, супроводжується

не лише спонтанним, але і цілеспрямованим поширенням конвергентних процесів. Це пояснюється трьома основними причинами. По-перше, транскордонна конвергенція прикордонних регіонів країн-членів ЄС та сусідніх із ними прикордонних територій інших держав, сприяє формуванню гомогенного соціально-економічного простору на зовнішніх кордонах ЄС, знижуючи тим самим ризики будь-якого роду конфліктів і протистоянь (від інформаційних чи соціально-побутових до військових). По-друге, завдяки вирівнюванню показників економічного розвитку по різні боки кордону відбувається підвищення якості соціального капіталу у прикордонних регіонах, що межують з ЄС, завдяки чому міграційне та економічне навантаження на ринки ЄС знижується, а мотивація до спільної економічної та культуральної діяльності – зростає. І, по третє, соціально-економічна конвергенція у транскордонному просторі між країнами-членами ЄС та країнами, що не входять до цього об'єднання, сприяє підвищенню економічних стандартів і рівня життя у прикордонних регіонах як одних, так і інших. Це робить транскордонні ринки особливо привабливим для бізнесу і трудових мігрантів із третіх країн (рівень життя та простота ведення бізнесу на них є приблизно такою ж, як і в ЄС, а інституційні обмеження значно нижчими). Тим самим забезпечується подолання негативних економічних стереотипів, пов'язаних із наявністю кордонів, а також відбувається формування своєрідного дифузного соціально-економічного простору між ЄС і третіми державами, як з погляду поширення цінностей і стандартів ЄС, так і в контексті потенційної привабливості для трудових мігрантів і малого бізнесу.

Таким чином, можна стверджувати, що удосконалення інституційного середовища у межах транскордонних регіонів, які об'єднують прикордонні території країн-членів ЄС та сусідніх із ними держав, стимулює транскордонну конвергенцію та забезпечує мультиплікування позитивних ефектів від активізації торговельно-економічного та інвестиційного співробітництва.

Тобто, є достатні підстави вважати, що удосконалення інституційного середовища розвитку транскордонного співробітництва виступає важливим чинником стимулювання конвергентних процесів у його межах. Адже зменшення розриву між обсягами легальної та іллегальної транскордонної економічної діяльності, яке відбувається в умовах покращенню інституційного забезпечення та відповідного зниження транзакційних витрат, веде до зростання економічної активності у межах усього транскордонного простору, супроводжуючись збільшенням обсягів залучених інвестиційних ресурсів у розвиток відповідних прикордонних територій. У цьому разі інвестиції сприяють оптимізації перерозподілу економічних ресурсів на користь менш розвинених прикордонних регіонів, що тягне за собою вирівнювання пропорцій економічного розвитку по різні боки кордону.

І навпаки, слабка інституціоналізація розвитку соціально-економічного простору транскордонного регіону, спричиняє поширення низки негативних тенденцій, зумовлених зростанням транзакційних витрат в умовах наявності інституційних дисфункцій, включаючи ілєгалізацію економічної діяльності, що, в кінцевому підсумку, обертається дивергенцією соціально-економічного розвитку сусідніх прикордонних територій.

Вказані узагальнення наочно демонструються на прикладі українсько-польського транскордонного регіону. Так, упродовж попередніх років високий рівень контрабанди товарів і послуг, який супроводжувався ілєгалізацією човникової торгівлі та трудової міграції між Україною та Польщею, призвів до суттєвого зростання транзакційних витрат учасників українсько-польського транскордонного співробітництва. Унаслідок цього основні показники соціально-економічного розвитку прикордонних територій України та Польщі суттєво відрізнялися між собою, демонструючи відверту тенденцію до дивергенції.

Наприклад, В. Гоблик відзначає, що в українсько-польському транскордонному регіоні спостерігається низка економічних диспропорцій, які, насамперед, відображаються на торгівлі послугами [2, с. 112-113].

Ця теза перегукується із науковою позицією В. Борщевського, який наголошує на тому, що подолання існуючих в українсько-польській торгівлі проблем та уникнення подальшого розвитку негативних тенденцій в експортно-імпортній діяльності можливе лише на основі якісних інституційних змін, пов'язаних із формуванням в Україні основ конкурентного порядку [1, с. 181].

Інституційне зближення сусідніх прикордонних регіонів України та країн-членів ЄС передбачає необхідність розвитку та підвищення ефективності функціонування інституцій, що є спільним для вказаних регіонів. Насамперед, у цьому відношенні слід відзначити необхідність започаткування та поширення на весь транскордонний простір діяльності таких інституцій, як білатеральні торгово-промислові палати, орієнтовані на вирішення проблем транскордонного характеру, транскордонні кластери, транскордонні індустріальні парки та промислові зони, а також транскордонні наукові та технологічні парки. Можна також відзначити і необхідність створення транскордонних навчально-освітніх інституцій, передусім транскордонних університетів та інтегрованих науково-освітніх і науково-виробничих комплексів, покликаних забезпечувати підготовку сучасних фахівців, як для сфери транскордонного співробітництва загалом, так і для різних ланок транскордонного бізнесу.

Характеризуючи пріоритетні сфери діяльності спільних транскордонних інституцій, слід першочергову увагу звернути на проблеми функціонування євро регіонів, які традиційно виступають вагомою інституційною ланкою транскордонного простору між ЄС та Україною. Водночас, в сучасних умовах, особливо на тлі нових викликів європейської інтеграції, євро регіони повинні розвиватися, спираючись на нетривіальне бачення своєї інституційної місії в процесі поширення транскордонних конвергентних процесів. Наприклад, це може стосуватися делегування їм функцій розробки транскордонних стратегій і моніторингу транскордонних проектів, які реалізуються в руслі їх виконання.

Ще одним напрямом стимулювання конвергенції у транскордонному просторі між Україною та ЄС, є створення належних умов для розвитку та ефективного функціонування транскордонних ринків. З цією метою необхідно забезпечити формування спільних засад діяльності господарюючих суб'єктів по різні боки кордону, а також створення економічного базису для налагодження взаємовигідних ділових зв'язків між ними. Адже сучасна транскордонна конвергенція – це не лише зближення кількісних показників економічного розвитку по різні боки кордону, передусім – це «думка, що виникає у людей, які працюють у прикордонному регіоні, що, наприклад, якщо об'єднатися з сусіднім регіоном – це буде вигідно, прагматично, комфортно, продуктивно для всіх» [9, с. 186].

Одним із ключових аспектів розвитку транскордонних ринків є вирішення проблеми ілєгалізації транскордонного бізнесу та транскордонної економічної діяльності загалом, у різних її іпостасях. Насамперед, це стосується значного поширення ілєгалічних операцій у сферах прикордонної торгівлі та малого прикордонного руху, транскордонної трудової міграції, транскордонного підприємництва.

Загалом, окреслюючи концептуальні засади розвитку транскордонного простору між Україною та ЄС з метою поширення в його межах конвергентних процесів, необхідно забезпечити дотримання низки економічних балансів, спираючись на взаємне підсилення окремих ланок транскордонного співробітництва.

Визначальну роль у налагодженні дієвих механізмів стимулювання конвергенції в умовах розвитку транскордонного співробітництва, відіграє консолідація формальних ін-

ститутів по різні боки кордону. При цьому, основну увагу при створенні спільних формальних інститутів для всього транскордонного регіону між Україною та ЄС необхідно приділити інституційно-правовому забезпеченню.

Передусім, варто відзначити важливу роль таких важливих засобів підтримання транскордонної конвергенції, як ведення транскордонної статистики, моніторинг виконання транскордонних стратегій і транскордонних програм розвитку, а також створення особливого правового режиму для налагодження транскордонних партнерських стосунків та здійснення відповідних транскордонних взаємодій між органами місцевого самоврядування територіальних громад прикордонних регіонів України та країн-членів ЄС.

Наприклад учені Регіонального філіалу Національного інституту стратегічних досліджень в м. Львові з цього приводу відзначають, що діюча нормативно-правова база не сприяє активізації транскордонного співробітництва, яке розглядається законодавцями лише як окрема ланка системи зовнішніх зносин держави. Зокрема, вони вказують на те, що державні органи влади України, передусім міністерства та відомства, у своїй нормотворчій діяльності значною мірою відірвані від проблем та реальних процесів, які відбуваються у транскордонному співробітництві українських регіонів. Натомість органи місцевого самоврядування регіонального, субрегіонального та місцевого рівнів, а також єврорегіони, не володіють достатніми нормотворчими можливостями. Як наслідок, значна частина потенційних переваг від розвитку транскордонного співробітництва, спрямованого на соціально-економічне зближення прикордонних регіонів України зі своїми відповідниками із сусідніх країн-членів ЄС, втрачається. Найчастіше це відбувається через надмірну процедурну зарегульованість транскордонних ділових контактів та надмірну централізацію управлінських функцій у сфері зовнішніх зносин і транскордонного співробітництва [7, с. 14-16].

Це не дозволяє ефективно усувати існуючих перешкод на шляху розвитку транскордонного співробітництва в цілому і транскордонної конвергенції зокрема. Наприклад відсутність необхідного нормативно-правового забезпечення унеможливорює формування сучасного транскордонного ринку праці між Україною та ЄС, для ефективного функціонування якого необхідне поступове усунення перешкод руху робочої сили між регіонами сусідніх країн за рахунок координації, узгодження і зближення соціальної, трудової та міграційної політики [8, с. 393].

У свою чергу це супроводжується низкою негативних тенденцій, пов'язаних із дивергенцією якості людського капіталу по різні боки кордону та веде до неконтрольованого поширення іллегальної трудової міграції.

На нашу думку, першим кроком на шляху консолідації формальних інститутів у межах транскордонного простору між Україною та ЄС, має стати виділення сфери транскордонного співробітництва в окрему ланку системи міжнародного співробітництва з наданням їй відповідних інституційно-правових повноважень. Наприклад, це може стосуватися уповноваження органів місцевого самоврядування обласного рівня брати участь у розробці та ратифікації стратегій розвитку транскордонних регіонів, до складу яких вони входять, з подальшим приведенням у відповідність до них власних стратегій регіонального розвитку.

На підставі цих стратегій розвитку (транскордонних та відповідних їм регіональних), обласні ради повинні приймати щорічні бюджети розвитку, з виділенням чітко зазначених сум на фінансування відповідних транскордонних програм і проектів. Вказані стратегії та бюджетні програми мають виступати основою для здійснення брендингу відповідних транскордонних регіонів та формування їх позитивного іміджу.

Наприклад, українсько-польський транскордонний регіон, враховуючи специфіку можливих стратегічних цілей його розвитку, може позиціонуватися як регіон високих технологій та інновацій, або ж як туристично-рекреаційний регіон, спроможний забезпечувати гостям з інших країн високоякісні туристичні, курортні та рекреаційні послуги, орієнтуючись на користувачів з усієї Європи, а також з інших розвинених держав світу. Ще одним потенційним напрямом спеціалізації та формування бренду українсько-польського транскордонного регіону може виступати сільськогосподарське виробництво з акцентом на вирощування органічної продукції та розвитку зеленого туризму.

Водночас, слід зазначити що формування брендів транскордонних регіонів повинне обов'язково узгоджуватися з брендами окремих прикордонних територій, які входять до їх складу. Так, бренд українсько-польського транскордонного регіону мав би відповідати брендам Львівської та Волинської областей України, а також Підкарпатського та Люблінського воєводств Польщі. Більше того, цей бренд повинен виконувати своєрідну інтегруючу роль по відношенню до брендів окремих прикордонних регіонів кожної з держав, дозволяючи їм зберігати власний імідж.

Аналізуючи стратегії розвитку кожного з чотирьох регіонів, які формують українсько-польський транскордонний регіон, зокрема оцінюючи їх стратегічні бачення та місії, можна констатувати наявність сприятливих передумов і необхідних можливостей для визначення та популяризації спільного бренду для всього українсько-польського транскордонного регіону. Передусім, це зумовлено задекларованим у стратегіях прагненням усіх чотирьох сусідніх прикордонних регіонів, як з боку України, так і з боку Польщі, ефективно використовувати наявний потенціал розвитку транскордонного співробітництва. Крім того, стратегічні цілі кожного з цих регіонів передбачають підвищення якості людського капіталу, розвиток науково-освітньої сфери та технологічну модернізацію виробництва, а також правильну експлуатацію багатих природних ресурсів.

Наприклад, Львівщина бачить себе регіоном гармонійного людського розвитку, інноваційно-орієнтованої, інтегрованої в національний та світовий простір економіки, безпечного довкілля, плануючи рухатись у напрямі високотехнологічної промисловості, розвиненої транспортно-логістичної інфраструктури, ефективного сільського господарства, оздоровчого, історичного та ділового туризму, високої якості життя [6].

Стратегічною метою регіонального розвитку Волинської області є створення умов для збалансованого, спрямованого на підвищення якості життя та добробуту населення, розвитку, зростання конкурентоспроможності економіки області, впровадження інноваційно-інвестиційної моделі сталого розвитку, упровадження сучасних технологій, комплексного економічного і соціального розвитку міст, районів, селищ і сіл області та розвитку громадянського суспільства. При цьому регіональна політика Волинської області орієнтується на стимулювання процесів залучення інвестицій, впровадження новітніх технологій, у тому числі енерго- і ресурсозберігаючих, активізацію транскордонного співробітництва [5].

Стратегія розвитку Підкарпатського воєводства Польщі декларує сталий розвиток економіки на інтелектуальній основі, що забезпечуватиметься використанням значного внутрішнього потенціалу і транскордонного положення. Крім того, через трансферт технологій і втілення у життя результатів наукових досліджень, планується значно збільшити конкурентоспроможність корпоративного сектора економіки регіону. Стимулювання розвитку підприємництва передбачається здійснювати на основі активізації інституцій бізнес-середовища. Вища освіта має зміцнити свій кадровий потенціал, а через сучасну співпрацю з економічними суб'єктами будуть розвиватися науково-прикладні дослідження і розробки [22].

Стратегія розвитку Люблінського воєводства передбачає здійснення реструктуризації економіки регіону на інноваційній основі, шляхом підвищення частки високотехнологічних виробництв, розвитку системи комунікацій та інформаційних технологій, підвищення ефективності використання значного потенціалу науково-освітньої сфери, а також багатих природних ресурсів [21].

Таким чином, формування бренду українсько-польського транс-кордонного регіону може спиратися на значну перспективу його інноваційного розвитку на засадах підвищення якості людського капіталу та конкуренто-спроможності економіки. Окремою складовою такого бренду може стати орієнтованість на розвиток сфери послуг, зокрема реалізацію багатого науково-освітнього та туристично-рекреаційного потенціалу.

Висновки. Транскордонне співробітництво з ЄС виступає важливою ланкою європейської інтеграції України. Ключовим його завданням є зближення рівнів економічного розвитку прикордонних регіонів, розташованих по різні боки кордону, на основі поширення конвергентних процесів. У сучасних умовах стимулювання транскордонної конвергенції між Україною та ЄС має спрямовуватися насамперед на удосконалення інституційного середовища та формування спільного інституційного простору в межах відповідних транскордонних регіонів. Одним із першочергових завдань у цьому контексті є підвищення ефективності функціонування транскордонних ринків через викорінення наявних інституційних дисфункцій, зокрема, поширенням іллегальних операцій та недостатньою дієвістю транскордонних інституцій.

Перспектива подальших досліджень у цьому напрямі може стосуватися виявлення пускових імпульсів і механізмів ілєгалізації у транскордонному просторі між Україною та ЄС, які гальмують поширення конвергентних процесів, а також розробки відповідних рекомендацій для органів державної влади та місцевого самоврядування України щодо їх блокування.

Список використаних джерел

1. Борщевський В. Українсько-польське економічне співробітництво в умовах євроінтеграції: монографія / Віктор Борщевський. – Львів : Аверс, 2007. – 328 с.
2. Гоблик В. Спільні транскордонні регіони України та ЄС: зовнішньоекономічний аспект: монографія / Володимир Гоблик / НАН України. Інститут регіональних досліджень. – Львів, 2012. – 305 с.
3. Грищенко А. Координація транскордонного співробітництва України з Європейським Союзом / Андрій Грищенко // Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. – 2011. № 3 (11). – С. 170-175.
4. Гусева М. Розвиток інфраструктурного забезпечення транскордонних ринків / Марія Гусева // Регіональна економіка. – 2014. – № 1. – С. 42-51.
5. Стратегія розвитку Волинської області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://voladm.gov.ua/proekt-strategi%D1%97-rozvitku-volinsko%D1%97-oblasti-na-period-do-2020-roku>.
6. Стратегія розвитку Львівської області на період до 2020 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dfrr.minregion.gov.ua/foto/projt_reg_info_norm/2016/05/146_dod_Strategiya_2020.pdf
7. Транскордонне співробітництво – стратегічний ресурс розвитку прикордонних територій України. – Львів: Інститут міжнародних економічних досліджень – Регіональний філіал Національного інституту стратегічних досліджень в м. Львові, 2008. – 160 с.

8. Цибульська Ю. Теоретичні засади розвитку транскордонних ринків праці / Юлія Цибульська // Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України. – 2013. – Вип. 3 (101). – С. 386-395.
9. Черторижський В. Деякі особливості організації забезпечення процесу конвергенції на рівні транскордонного регіону / Всеволод Черторижський // Вісник Львівського національного університету. Серія Міжнародні відносини. 2011. Вип. 28. – С. 185-193.
10. Aquila F. Cross-Border Mergers & Acquisitions: A Study in Convergence and Cross-Fertilization / Frank Aquila and Brian Hamilton [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.sullcrom.com/siteFiles/Publications/Aquila-Hamilton-Cross-Border-M&A.pdf>
11. Durand F. Theoretical framework of the cross-border space production – the case of the Eurometropolis Lille-Kortrijk-Tournai / Frédéric Durand // EUBORDERSCAPES. – 2015. – May. – 29 p. – P. 8
12. Friedrich R. European Convergence in Property Valuation / Robert Friedrich [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.amazon.co.uk/European-Convergence-Property-Valuation-Open-End/dp/3838680197>.
13. Herzberg K. Przestrzeń transgraniczna — przestrzeń inicjatyw / Katarzyna Herzberg [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/58/83>.
14. Lechwar M. Instytucjonalny wymiar współpracy transgranicznej w regionie podkarpackim / Małgorzata Lechwar [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <file:///F:/MyFiles/Downloads/14.pdf>.
15. Miao M. Mobile payments in Japan, South Korea and China: Cross-border convergence or divergence of business models? / Miao Miao, Krishna Jayakar // Telecommunications Policy, Vol. 40, Issues 2–3, March 2016, P. 182-196.
16. Oplotnik J. Cross Border Economic Convergence and EU Integration Process / Žan Jan Oplotnik, Bjrut Vojinović & Sanjay Acharya // Lex Locatis – Journal of Local Self-Government. 2011. – Vol. 9, No. 2. April. – P. 179-203.
17. Ostalecka A. Konwergencja w sferze nadzoru finansowego w Unii Europejskiej – istota i kierunki podejmowania działań / Agnieszka Ostalecka [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dbc.wroc.pl/Content/22730/Ostalecka_Konwergencja_w_sferze_nadzoru_finansowego.pdf.
18. Pysarenko S. Rynki transgraniczne jako czynnik transformacji ukraińsko-polskich stosunków handlowych / Switlana M. Pysarenko, Iryna L. Naslidnyk. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <file:///F:/MyFiles/Downloads/28-Pisarenko,Naslidnyk.pdf>
19. Słupek K. E-commerce krajowy i transgraniczny – wyzwania branży na polskim i europejskim rynku / Katarzyna Słupek [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://di.com.pl/e-commerce-krajowy-i-transgraniczny-wyzwania-branzy-na-polskim-i-europejskim-rynku-53319>.
20. Stasiński H. Transgraniczny rynek pracy i współpraca administracji z obywatelami / Henryk Stasiński [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ewt.pomorskie.eu/documents/255821/670677/3_warsztat_RYNKI_PRACY_Stasinski.pdf/73d5c4a1-e80f-4732-81dd-34b74215e443.
21. Strategia rozwoju województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lubelskie.pl/img/userfiles/files/PDF/Urząd>.

22. Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie-2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.podkarpackie.pl/attachments/article/2634/STRATEGIA-ROZWOJU-WOJEWODZTWA-PODKARPACKIE-2020.pdf>.
23. Więckowski M. Turystyka na obszarach przygranicznych Polski / Marek Więckowski. – Warszawa: PAN IgiPZ, 2010. – 248 s.

References

1. *Borshchevskiy V.* (2007) ‘Ukrainsko-polske ekonomichne spivrobitnytstvo v umovakh yevrointehratsii’ [The Ukrainian-Polish economic cooperation in European integration conditions]. Lviv: Avers, 328 p.
2. *Hoblyk V.* (2012) ‘Spilni transkordonni rehiony Ukrainy ta YeS: zovnishnoekonomichni aspekt’ [Joint cross-border regions of Ukraine and the EU: foreign trade aspect]. Lviv: Institute of regional researches of NAS of Ukraine, 305 p.
3. *Hryshchenko A.* (2011) ‘Koordynatsiia transkordonnoho spivrobitnytstva Ukrainy z Yevropeiskym Soiuzom’ [Coordination of cross-border cooperation between Ukraine and the European Union], *Visnyk Zaporizkoho natsionalnoho universytetu*: S. 170-175.
4. *Husieva M.* (2014) ‘Rozvytok infrastruktturnoho zabezpechennia transkordonnykh rynkiv’ [Development of infrastructure providing of cross-border markets], *Rehionalna ekonomika*: S. 42-51.
5. *Stratehiia rozvytku Volynskoi oblasti na period do 2020 roku* [The strategy for development of Volyn region for the period till 2020]. Available at <<http://voladm.gov.ua/proekt-strategi%D1%97-rozvitku-volinsko%D1%97-oblasti-na-period-do-2020-roku>>
6. *Stratehiia rozvytku Lvivskoi oblasti na period do 2020 roku* [The strategy for development of Lviv region for the period till 2020]. Available at <http://dfr.minregion.gov.ua/foto/projt_reg_info_norm/2016/05/146_dod_Strategiya_2020.pdf>
7. *Transkordonne spivrobitnytstvo – stratehichniy resurs rozvytku prykordonnykh terytorii Ukrainy* [Cross-border cooperation – a strategic resource of development of border territories of Ukraine]. Lviv: The national Institute for strategic studies, 160 p.
8. *Tsybul'ska Iu.* (2013) ‘Teoretychni zasady rozvytku transkordonnykh rynkiv pratsi’ [Theoretical basis for the development of cross-border labour markets], *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*: S. 386-395.
9. *Chertoryzhskiy V.* (2011) ‘Deiaki osoblyvosti orhanizatsii zabezpechennia protsesu konverhentsii na rivni transkordonnoho rehionu’ [Some features of the organization providing of the process of convergence at the level of the cross-border region], *Visnyk Lvivskoho natsionalnoho universytetu. Serii Mizhnarodni vidnosyny*: S. 185-193.
10. *Aquila F.* (2010) ‘Cross-Border Mergers & Acquisitions: A Study in Convergence and Cross-Fertilization’. Available at: <<https://www.sullcrom.com/siteFiles/Publications/Aquila-Hamilton-Cross-Border-M&A.pdf>>
11. *Durand F.* (2015) ‘Theoretical framework of the cross-border space production – the case of the Eurometropolis Lille-Kortrijk-Tournai’, *EUBORDERSCAPES*: S. 8.
12. *Friedrich R.* (2003) ‘European Convergence in Property Valuation’. Available at: <<https://www.amazon.co.uk/European-Convergence-Property-Valuation-Open-End/dp/3838680197>>
13. *Herzberg K.* (2013) ‘Przestrzeń transgraniczna – przestrzeń inicjatyw’ [Transboundary space, the space of initiatives]. Available at: <<http://open.ebib.pl/ojs/index.php/ebib/article/view/58/83>>

14. *Lechwar M.* (2011) 'Instytucjonalny wymiar współpracy transgranicznej w regionie podkarpackim' [The institutional dimension of cross-border cooperation in the subcarpathian region]. Available at: <file:///F:/MyFiles/Downloads/14.pdf>
15. *Miao M.* (2016) 'Mobile payments in Japan, South Korea and China: Cross-border convergence or divergence of business models?', *Telecommunications Policy*, 40 (2-3): S. 182-196.
16. *Oplotnik J.* (2011) 'Cross Border Economic Convergence and EU Integration Process'. *Lex Locatis – Journal of Local Self-Government* 9 (2): S. 179-203.
17. *Ostalecka A.* (2012) 'Konwergencja w sferze nadzoru finansowego w Unii Europejskiej – istota i kierunki podejmowania działań' [Convergence in financial supervision in the European Union – the essence and directions of action]. Available at: <http://www.dbc.wroc.pl/Content/22730/Ostalecka_Konwergencja_w_sferze_nadzoru_finansowego.pdf>
18. *Pysarenko S.* (2007) 'Rynki transgraniczne jako czynnik transformacji ukraińsko-polskich stosunków handlowych' [Cross-border markets as a factor of transformation of Ukrainian-Polish trade relations]. Available at: <file:///F:/MyFiles/Downloads/28-Pisarenko,Naslidnyk.pdf>
19. *Ślupek K.* (2015) 'E-commerce krajowy i transgraniczny – wyzwania branży na polskim i europejskim rynku' [E-Commerce, national and cross-border problems in the industry on the Polish and European market]. Available at: <<http://di.com.pl/e-commerce-krajowy-i-transgraniczny-wyzwania-branzy-na-polskim-i-europejskim-rynku-53319>>
20. *Stasiński H.* (2015) 'Transgraniczny rynek pracy i współpraca administracji z obywatelami' [Cross-border labour market and the cooperation of the administration with the citizens]. Available at: <http://ewt.pomorskie.eu/documents/255821/670677/3_warsztat_RYNKI_PRACY_Stasinski.pdf/73d5c4a1-e80f-4732-81dd-34b74215e443>
21. *Strategia rozwoju województwa Lubelskiego na lata 2014-2020 (z perspektywą do 2030 r.)*. [The strategy for development of Lublin Voivodeship for 2014-2020 (horizon 2030)]. Available at <<http://www.lubelskie.pl/img/userfiles/files/PDF/Urząd>>
22. *Strategia rozwoju województwa – Podkarpackie-2020* [The strategy for development of the Voivodeship – Podkarpackie-2020]. Available at <<http://www.podkarpackie.pl/attachments/article/2634/STRATEGIA-ROZWOJU-WOJEWODZTWA-PODKARPACKIE-2020.pdf>>
23. *Więckowski M.* (2010) *Turystyka na obszarach przygranicznych Polski* [Tourism at the border areas of Poland]. – Warszawa: PAN IgiPZ, 248 p.